
TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN MALİ YAPILARI VE BÜTÇE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKLERİNİN ORAN ANALİZ YÖNTEMİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

Emine UZUNALI¹

Abdurrahman Halit GÖRMEZ²

Öz

Bu çalışmada, özel sektör kuruluşlarında etkili bir şekilde kullanılan ve finansal bilgi kullanıcılarının kararlarına yön veren mali tablo oran analiz teknikleri, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin mali tablolarına uygulanarak, büyükşehir belediyelerinin mali yapı ve bütçe sürdürülebilirliklerinin karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Çalışmada, Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin 2014-2017 dönemi bilançoları analiz edilmiştir. Analizin 2014 yılından başlanılarak yapılmasının nedeni, 2014 yılında yapılan mahalli idareler seçimleriyle 6360 Sayılı Kanunun fiilen yürürlüğe girmesi ve büyükşehir belediyelerinin görev alanlarının illerin mülki sınırlarına genişlemesidir. Çalışmada dört mali dönem seçilerek oran analizi ile birlikte trend analizi de yapılmıştır. Sonuç olarak, 30 büyükşehir içinde sadece Diyarbakır, Aydın, Denizli ve Muğla Büyükşehir Belediyelerinin güçlü, diğer büyükşehir belediyelerinin mali durumlarının ve borç ödeme gücünün zayıf olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, ülkemizdeki büyükşehir belediyelerinin mali durumlarının ve bütçe sürdürülebilirliklerinin zayıf olduğu görülmüştür. Çalışmada özel sektör tarafından etkin bir şekilde kullanılan mali analiz tekniklerinin kamu kurumlarında da kullanılabileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu analizlerin kamu kuruluşlarında da yapılmasının, kamu kaynaklarının etkili, verimli, ekonomik kullanılmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Bütçe Sürdürülebilirliği, Mali Analiz, Büyükşehir Belediyesi.*

JEL Sınıflandırması: *H72, H74, M40*

COMPARISON WITH THE RATIO ANALYSIS METHOD THE FINANCIAL STRUCTURES AND BUDGET SUSTAINABILITY OF THE METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN TURKEY

Abstract

In this study, comparative analysis of the financial structure and budget sustainability of the metropolitan municipalities was conducted by applying the financial statement ratio analysis techniques that are used effectively in private sector organizations and direct the decisions of financial information users to the financial statements of the metropolitan municipalities in Turkey. In this study, the balances of the period 2014-2017 of the metropolitan municipalities in Turkey were analyzed. The reason why the analysis was started in 2014 is that the effectiveness of the Law No. 6360 with the Local Administrations elections held in 2014, and the expansion of the jurisdictions of the metropolitan municipalities to the territorial boundaries of the provinces. In the study, four financial periods were selected and together with the ratio analysis, trend analysis was conducted. As a result, within the 30 metropolitan, only Diyarbakır, Aydın, Denizli and Muğla Metropolitan Municipalities were found to be strong, while the financial status and the solvency of other metropolitan municipalities were weak. When evaluated in general terms, it is seen that the financial conditions and budget sustainability of the metropolitan municipalities in our country are weak. In this study, it has been tried to show that financial analysis techniques used effectively by the private sector can also be used in public institutions. It is thought that, if this analyzes will carried out in public institutions, they will contribute to an effective, efficient and economical use of public resources.

Keywords: *Budget Sustainability, Financial Analysis, Metropolitan Municipality.*

JEL Classification: *H72, H74, M40*

---

¹Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, İİBF Maliye Bölümü, euzunali@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7610-1567

²Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi, SBMYO, halitgormez@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4439-2969

1. Giriş

Günümüzde özel sektör kuruluşlarının birçoğunun sermayesi, pek çok devletin bütçe büyüklüğünden ve hatta gayri safi milli gelirinden daha fazladır. Bu kadar büyük sermayeli özel sektör kuruluşları profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmektedirler. Demokratik devletlerde de vergi ödeyicilerin gelirleri seçilmiş meclisin kararları çerçevesinde seçilmişler ve bürokrat denilen profesyonel yöneticiler tarafından yönetilir. Gelirin ya da sermayenin, gelir ya da sermaye sahibi kişiler dışında profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi, mali yapı ve bütçe performansının standart teknikler kullanılarak oluşturulmasını ve denetlenmesini gerekli ve zorunlu kılar.

Özel sektörde, sahipler ile profesyonel yöneticiler arasındaki yöneten yönetici ilişkisinin sağlıklı ve güvenli bir şekilde sürdürülebilmesi için bütçe, muhasebe, raporlama ve denetim standartları gibi yönetim araçlarından faydalanılmaktadır. Özel sektör kuruluşları, mali yapılarının raporlanmasında ve yorumlanmasında çok çeşitli mali analiz teknikleri kullanmaktadır. Bu teknikler sonucu elde edilen bilgiler hisse sahipleri başta olmak üzere, devlet, kredi kuruluşları, tedarikçiler, ortaklar, üst yönetim, çalışanlar, yatırımcılar gibi pek çok bilgi kullanıcıları tarafından değerlendirilmekte ve ekonomik kararlarında bu bilgilerden yoğun şekilde faydalanılmaktadırlar. Bu sayede bilgi kullanıcıları, daha objektif karar almakta, oluşabilecek riskleri minimize etmektedirler. Mali analiz, kuruluşun mali durumu ve faaliyet performansının değerlendirilmesine katkı sağlamanın yanında, geleceğe yönelik tahminler yapılmasına, planlar hazırlanmasına, izlenecek politika ve stratejilerin belirlenmesine de ışık tutar.

Özel sektör kuruluşları tarafından yoğun olarak kullanılan analiz tekniklerinin kamu kuruluşlarında da yaygın olarak kullanılmasının, en büyük kuruluş olan devletin yönetim performansına da katkı sunacağı açıktır. Kamu maliyesinin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için sadece kaynakların yürürlükteki hukuk kurallarına uygun olarak kullanılması yeterli değildir. Aynı zamanda bu kaynakların etkin, ekonomik ve verimli kullanılması da gereklidir. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılması için mali işlemlerin muhasebeleştirilmesi, raporlanması ve mali kontrolü üzerinde durulmaktadır. Bu Kanunda, kamu kuruluşlarının mali yapı ve bütçe yönetiminde benimsemiş olduğu ilkeler pek çok açıdan özel sektör kuruluşlarının yönetim ilkeleriyle paralellik göstermektedir. Genel Devlet kapsamındaki kuruluşlar için bütçe, muhasebe, raporlama ve denetim standartları getirilmesi ve hatta bu standartların ilişkide bulunulan ülke standartlarıyla benzer uygulaması bunun bir göstergesidir.

Küresel piyasa koşulları kuruluşları daha da rekabetçi olmaya zorlamakta, rekabetin sürdürülebilirliği için mali yapının da güçlü olması gerekmektedir. Bu durum, üniter yapıya sahip ülkelerde kanun çıkarma yetkisine haiz olmayan yerel kamu kuruluşları için de geçerlidir. Yerel düzeyde faaliyet gösteren ve büyük bütçelere sahip olan kamu kuruluşları olan büyükşehir belediyeleri merkezi idare gibi kanun çıkararak vergi vb. gelirlerini arttırmaz. Bu nedenle, yerel kamu idareleri gelir tahminleri kısıtına göre gider bütçelerini yapmak durumundadırlar. Ayrıca, Türkiye’de her zaman merkezi hükümeti yöneten parti ile büyükşehir belediye yönetimleri aynı partiden de olmayabilir. Yerel yönetimler merkezi yönetim tarafından çıkarılmış kanunlara göre mali yapı ve bütçelerini yönetmek durumdadırlar.

Günümüz Türkiye’si kamu mali yönetimi anlayışında, özel sektör kuruluşları yönetiminde de benimsenen, stratejik planlamaya dayalı bütçe yönetimi ile birlikte, hizmette verimlilik, kalite ve etkinliğin artırılması amaçlanmakta, çalışanlara performanslarına göre ücret verilmesi anlayışı uygulamada gittikçe yaygınlaşmaktadır. Karar organları seçimle belirlenen ve demokratik hayatın önemli bir parçası olan büyükşehir belediye yönetimleri içinde rekabet kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü tüm büyükşehir belediyelerinin mali yapısını oluşturan gelir ve gider kaynakları aynı ortak mevzuata göre belirlenmekte ve büyükşehir belediye başkanlarının karşılaştırmalı

değerlendirilmeleri, kendilerini yeniden seçme ya da seçmeme gücüne sahip kamuoyu tarafından yapılmaktadır.

5018 Sayılı Kanun, kamu mali yönetiminin yasalara uygunluk yanında, etkinlik ve verimliliğin sağlanmasını ve bunların olup olmadığının denetlenebilmesi için raporlama ve analizlerin yapılmasını da gerektirmektedir. Özel sektör kuruluşları bütçe sürdürülebilirliği, mali yeterlilik ve borç ödeme gücü gibi göstergeleri hesaplayabilmek için mali analiz tekniklerini sürekli uygulamakta ve uygulama sonuçları alacakları kararlara yön vermektedir. Bu çalışmada, özel sektör kuruluşlarının kullandıkları bu yöntem Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesi için test edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, özel sektör performans bütçe sisteminin kamu sektörü tarafından da yaygın kullanılmasına katkı sağlamak, özel sektör mali yapı ve bütçe sürdürülebilirlik analizlerinin kamu kuruluşlarına da kullanılabilmesine, gerek literatür ve gerekse bürokrasi ve politikacılar açısından daha fazla dikkat çekmek ve bu alandaki çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Bunun için çalışmada, Türkiye'de kamu kesimini oluşturan kurumlardan biri olan büyükşehir belediyelerinin tamamının mali yapı ve bütçe sürdürülebilirlikleri, mali analiz teknikleriyle karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada ülkemizdeki tüm büyükşehirlerin 2014-2017 dönemini kapsayan 4 yıllık mali durum tablosu olan bilançoları oran analiz tekniğiyle dinamik olarak incelenmiştir. Çalışmanın 2014 yılından başlatılmasının nedeni bu yılda yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanunla büyükşehir sayısının 30'a ulaşması ve büyükşehir hizmet alanlarının ilin tüm mülki sınırlarına genişletilmesidir.

Çalışmada, önce Türkiye'deki büyükşehir belediyeciliği hakkında kısa bilgi verilmiş, kullanılan oran analiz teknikleri ve mali durum tablosu (bilanço) hakkında genel bilgiler verildikten sonra Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin mali tablo oran analizleri birbirleriyle karşılaştırmalı olarak yapılmış ve bütçe sürdürülebilirlikleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Literatür Özeti

Sözlük anlamı "iki ya da daha çok şey arasındaki karşılıklı tutarlılık, uygunluk" (Türk Dil Kurumu) olan oran kavramı, literatürde Milattan yaklaşık 300 yıl önce Öklid'in "Elementler" kitabında oranların özelliklerini analiz etmesiyle kullanılmaya başlanmış olduğu genellikle kabul gören bir durumdur. Elementler kitabında bazı oranların daha kabul edilebilir olduğu ortaya konulmuştur. Mimari ve sanatta bu makbul oran altın oran¹ olarak nitelendirilmekte ve kullanılmaktadır. Mali durum analizlerinde ise oranların kullanılmasının ilk izleri 19. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletlerinde şirketleşmelerde kurumsallaşmanın başlamasıyla birlikte görülmeye başlamıştır. Büyük sermayeli kurumsal şirketlerin sayılarının gelişmeye başlaması ve bu şirketlerin finansmanında bankacılık ve finans kuruluşlarından alınan borçların kullanılmaya başlanması, şirket mali yönetimi ve denetiminin daha da önemli hale gelmesiyle, bu yönetim ve denetimi değerlendirmeye ve analiz etmeye imkan verecek araç olarak çeşitli oranlar geliştirilmiştir (Anjum, 2010: 126).

Mali oran analizlerinin yapılması ihtiyacının ortak noktaları çok olsa da yönetim için farklı, alacaklılar için farklı amaçlar söz konusudur ve bu amaçlar doğrultusunda analiz tekniklerine ihtiyaç vardır. 1870'lerden itibaren gittikçe artan oranda kredi verenler, kredi kullanıcılarından mali durumlarını gösterir tablolar istemeye başladılar. Başlangıçta duran ve dönen varlıklarının analizine imkan veren tablolar kullanılırken, 1980'lerden sonra "cari oran" analizleriyle mali oran analizlerinin ilk uygulamaları görülmeye başlanmıştır (Horriggan, 1968: 285). Mali tablo oranları ile ilgili 1919'da birkaç önemli gelişme yaşandı. İlk olarak, çeşitli oranlar geliştirildi. İkinci olarak, 2'ye 1 cari oran kriteri gibi mutlak oran kriterleri ortaya çıkmaya başladı. 1919'da Alexander Wall, yaptığı çalışma ile büyük bir finansal tablo oran analizi ve standart değerler hazırladı. Bu çalışma, oran

¹ Altın oran, bitkilerde, hayvanlarda ve insanlarda rastlanan ve göze güzel hitap ettiği için sanatta, mimaride yaygın olarak tercih edilen matematikte "1,618" sayısı ile ifade edilen orandır (Hastürk, 2014:174).

analizi gelişimi için katalizör haline geldi ve daha fazla oran tipi ve nispi oran kriteri için bariz ihtiyaca karşılık oldu(Anjum, 2010: 128).

Geliştirilen mali tablo oranları pek çok amaca hizmet edebilir olsa da başlıca iki amaç için kullanılır. Bunlardan birincisi bir kuruluşun kendi kârlılık, borç ödeme kapasitesi, iflas vs. durumunu değerlendirebilmektir. İkincisi ise farklı kuruluşların mali yapılarını karşılaştırabilmektir (Laitinen, 2018: 1894). Günümüze kadar gittikçe geliştirilen mali tablo oranları, finansal karar alma sürecinde kullanıcılar tarafından gittikçe yaygın olarak kullanılmaktadır.

Literatürde de Türk kamu mali yönetiminde alt yapının mali tablo ve sürdürülebilirlik analizleri açısından uygun olduğu dillendirilmeye başlanılmıştır (Ersöz, 2017: 38). Akduğan ve Agun Türkiye'deki belediyelerin mali sürdürülebilirliği ile ilgili 2007-2017 dönemini kapsayan bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada merkezi hükümet tarafından bütçe sürdürülebilirliğinde kullanılan birinci denge yaklaşımını bütünleşik olarak belediyelere uyarlamışlardır. Çalışmada belediyelerin faiz dışı bütçe dengesi Hamilton ve Flavin (1986) tarafından yapılan çalışmadaki dönemler arası bütçe kısıtı yaklaşımına göre ele alınmış ve belediyelere ilişkin birincil bütçe dengesi serisinin durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumu da belediyelerin bütçe açıklarının sürdürülebilir olduğu şeklinde yorumlamışlardır (Akduğan ve Agun: 2018: 219).

Atalay tarafından 2018 yılında yapılan çalışmada, belediyelerin finansal sürdürülebilirliği bilanço ve gelir tablosundan elde edilen rasyolar kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada kullanılan rasyolar; Faaliyet Fazlası Oranı, Net Finansal Borç Gösterge Oranı, Faiz Karşılama Oranı, Varlıkların Sürdürülebilirlik Gösterge Oranı, Varlık Tüketim Gösterge Oranı, Çalışma Sermayesi Gösterge Oranı ve Varlık Yenileme Yatırım Gösterge Oranı'ndan oluşmaktadır. Bu rasyolar X ve Y ile adlandırılan iki belediye için kullanılmış ve finansal sürdürülebilirlik analizlerinde değişik rasyo analizlerin kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır (Atalay, 2018: 45-49).

Ersöz, 2017 yılında yaptığı "Kamu Kurumlarında Mali Tablo Analiz Yöntemlerinin Uygulanabilirliği" adlı çalışmada belediyelerin mali tablolarında dikey analiz, yatay analiz, rasyo analiz ve trend analizi tekniklerinin kullanılabilceğini örneklerle göstermiştir. Bu çalışmada, örnek analiz tekniklerinin kamu idareleri için uygulanmasının mümkün olduğu ve bu tekniklerin geliştirilebileceği, ülkemizde kamu sektöründe mali tablo analizi uygulamalarının çok yeni olduğu fakat bu tekniklerin kullanılmasının etkin karar alma, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi evrensel ilkelerin yerleşmesine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Ersöz, 2017: 37).

Çiçek ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada belediyelerin performansının harcama yapıları açısından analizi yapılmıştır. Bu çalışmada kişi başına düşen harcama miktarları en yüksek olan 10 ildeki belediyelerin performansı GRİ ilişkisel Analiz (GİA) tekniği ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada harcamaların ekonomik sınıflandırması göz önüne alınarak 2007-2011 yılları arası belediye performansı analiz edilmiş ve en yüksek değere İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sahip olduğu görülmüştür. Çiçek çalışmasında; bu tip analizler yaparak, performansı ve verimlilikleri düşük olan belediyelerin performans ve verimliliklerini artırabilmeleri için harcama kalemlerinin iyileştirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Çiçek vd., 2015: 73).

Ertuğ ve Girginer tarafından yapılan çalışmada bütünleşik VZA (Veri Zarflama Analizi) ve GİA yöntemleriyle büyükşehir belediyelerinin mali etkinlik analizi yapılmıştır. Çalışmada, Gaziantep, Erzurum, Eskişehir, Antalya, Samsun, Adana, Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri için uygulanan GİA sonuçlarına göre, performansı en yüksek çıkan il İstanbul Büyükşehir Belediyesi olurken, Anakara Büyükşehir Belediyesi ise en düşük performansa sahip belediye olarak bulunmuştur (Ertuğ ve Girginer, 2015: 411).

Kluza (2017), 2008 Kriziyle yerel yönetimlerin borçluluğunun artması ve geri ödeme kapasitelerinde yaşanan endişeler üzerine, yasal borç limitleri için alternatif bir risk değerlendirme modeli önermektedir. Modelinde ilk olarak, bireysel varlıkların finansal durumunu değerlendirmek için kurumsal bir finansman yaklaşımı kullanılmıştır. Önerdiği önlemler kuruluşun nakit akışını ve net borcunu esas almaktadır. Daha sonra, Veri Zarflama Analizi yerel yönetimlerin borç

kullanımındaki göreceli performansını elde etmek için kullanılmıştır. Kluza, analizlerde kullanılacak verilerin yerel yönetimler finansal raporlarından edinilebileceğini ve ayrıca üç ayda bir yapılacak analizlerle riskin izlenmesinin sağlanabileceğini ileri sürmüştür. Önerilen yaklaşımla, her bir yerel yönetimin riskinin hem borç servis kapasitesine hem de uzun vadeli maliyetleri yönetme ve rasyonel bir yatırım politikası yürütme kabiliyetine göre sıralanmasına izin vermekte olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada, Veri Zarflama Analizi yöntemi kullanılarak elde edilen sonuçların, kalıcı olarak düşük risk profiline sahip yerel yönetimlerin tanımlanmasına da imkan verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kluza, önerisinin testi için, Polonya'da yerel yönetimler için 2008–2015 dönemi için nicel analiz yapmıştır (Kluza, 2017: 329).

Rivenbark ve Roenigk (2011), Kuzey Carolina'da, yerel yönetimde finansal durumlardaki değişimle ilgili üç vaka çalışması yapmıştır (Rivenbark ve Roenigk, 2011: 241). Kaban (2014) çalışmasında, yerel yönetimlerin mali durumlarının daha derinlemesine değerlendirilebilmesinde oran analizlerinin gerekliliğine değinmiştir (Kaban, 2016: 75).

McDonald III (2017), 1977 - 2012 dönemi için Fiscally Standardized Cities (FISC) veritabanından 150 belediye verisinin kullanılmasıyla yaptığı çalışmada, bazı baskın yaklaşımların araştırılması yoluyla mali sağlamlığın ölçülmesini yeniden ele almıştır. Bu çalışmada kesinleşen geçmiş veriler kullanılarak mali yapı analiz edilmiştir. Çalışmasında, kamu kuruluşlarının etkin ve verimli yönetiminde karşılaşılan zorluklardan birinin, kuruluşun ne zaman finansal sıkıntı yaşadığı anlayışı olduğunu sorgulamıştır. Ayrıca çalışmasında, yöneticilerin ve araştırmacıların mali yapının nasıl olduğunun tespitinde oran analizine güvendiği, ancak oranlara aşırı güvenmenin yanıltıcı sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir (McDonald III, 2017: 13).

3. Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri

Türkiye'de nüfusun büyük oranı şehirlerde yaşamaktadır ve şehirlerde yaşayan nüfus oranı her geçen gün artmaktadır. 1970 yılında nüfusun % 71,3'ü kırsalda, geri kalan % 28,7'lik kısmı ise kentlerde yaşarken, 2017 yılına gelindiğinde nüfusun sadece % 7,5'i kırsalda yaşarken şehirlerde yaşayan nüfus ise % 92,5'e ulaşmıştır (TÜİK). 2018 yılı sonu itibarıyla Türkiye nüfusu 82.003.882 kişi olup bu nüfusun 63.495.314'ü büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yaşamaktadır. Yani nüfusun % 77'si büyükşehirlerde yaşamaktadır. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin hizmet alanı 401.875 kilometrekare ile ülke yüzölçümünün yarısından fazlasını (% 51,29) kapsamaktadır. Nüfus artışı ve artan bu nüfusun kentsel yaşamı tercih etmesi yerel yönetimlerde de yapısal değişimi zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'de de idari yapı içinde büyükşehir belediyeleri yer almaya başlamıştır.

Büyükşehir kavramı, metropol anakent kavramlarıyla da ifade edilmektedir. Büyükşehir kavramının temeli olan metropolis kavramı, Yunanca asıllı bir kelime olup ilk defa Antik çağ kent devletleri için kullanılmıştır. Daha sonra bu kavram aşırı kalabalık ve hatta bazı ülke nüfuslarından daha kalabalık şehirleri diğerlerinden ayırt etmek için kullanılmıştır. Londra, Paris, Tokyo gibi yoğun nüfuslu şehirler için büyükşehir kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Çapar ve Demir, 2017: 43). Türkçe sözlükte büyükşehir kavramı, kısaca metropol veya anakent olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük). Bozkurt ve arkadaşları tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Sözlüğünde büyükşehir yönetimi, "büyük yerleşim yerlerinin nüfuslarının hızla artması ve yerleşme düzenlerinin dağınık, yayılmış ve plansız bir şekilde gelişmesi sonucunda, geleneksel yönetim modellerinin dışında, ihtiyaçlara daha uygun olan yönetim ve planlama usulleriyle yönetilmelerini sağlamak amacıyla, kanunlarla oluşturulan özel bir yönetim modelidir" şeklinde tanımlanmıştır. Parlak tarafından hazırlanan sözlükte ise, büyükşehir belediyesi en az üç ilçe belediyesini içine alan, bu belediyeler arasında eşgüdüm (koordinasyon) sağlayan, yasalarla verilen yetkileri kullanan, görev ve sorumlulukları yerine getiren, idarî ve mali özerkliği bulunan ve karar organı seçimle belirlenen kamu tüzel kişiliği, olarak tanımlanmıştır (Tekin, 2018: 85). 5216 Sayılı Kanunun 3. maddesi büyükşehir belediyesini; "Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek

oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca 6360 Sayılı kanunla yapılan düzenleme ile büyükşehir belediyelerinin sınırı ilin mülki sınırları olarak belirlenmiş ve nüfus kriteri olarak da 750.000 sayı benimsenmiştir.

Türkiye’de 1982 Anayasasının 127. Maddesindeki “Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir” hükmü çerçevesinde ilk defa 23 Mart 1984 tarih ve “195 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin hemen akabinde 27 Haziran 1984 tarihinde “3030 sayılı Büyükşehir Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” kabul edilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’deki Büyükşehir Belediyelerinin Nüfus ve Yüzölçümü Büyüklükleri ile Türkiye Oranları

S.N.	Büyükşehir	Büyükşehir Nüfusu	Ülke Nüfusuna Oranı	Büyükşehir Yüzölçümü	Ülke Yüzölçümüne Oranı
1	Adana	2.220.125	0,02707341	14.045,56	0,0179
2	Ankara	5.503.985	0,06711859	25.401,94	0,0324
3	Antalya	2.426.356	0,02958831	20.790,56	0,0265
4	Aydın	1.097.746	0,01338651	7.904,43	0,0101
5	Balikesir	1.226.575	0,01495752	14.472,73	0,0185
6	Bursa	2.994.521	0,03651682	10.886,38	0,0139
7	Denizli	1.027.782	0,01253333	11.804,19	0,0151
8	Diyarbakır	1.732.396	0,02112578	15.204,00	0,0194
9	Erzurum	767.848	0,00936356	25.330,90	0,0323
10	Eskişehir	871.187	0,01062373	13.902,03	0,0177
11	Gaziantep	2.028.563	0,0247374	6.844,84	0,0087
12	Hatay	1.609.856	0,01963146	5.831,36	0,0074
13	Mersin	1.814.468	0,02212661	15.512,25	0,0198
14	İstanbul	15.067.724	0,18374403	5.315,33	0,0068
15	İzmir	4.320.519	0,05268676	12.015,61	0,0153
16	Kahramanmaraş	1.144.851	0,01396094	14.456,74	0,0185
17	Kayseri	1.389.680	0,01694651	17.109,33	0,0218
18	Kocaeli	1.906.391	0,02324757	3.625,29	0,0046
19	Konya	2.205.609	0,0268964	40.813,52	0,0521
20	Malatya	797.036	0,00971949	12.102,70	0,0154
21	Manisa	1.429.643	0,01743385	13.228,50	0,0169
22	Mardin	829.195	0,01011166	8.806,04	0,0112
23	Muğla	967.487	0,01179806	12.949,21	0,0165
24	Ordu	771.932	0,00941336	5.952,49	0,0076
25	Sakarya	1.010.700	0,01232503	4.880,19	0,0062
26	Samsun	1.335.716	0,01628845	9.364,10	0,0120
27	Tekirdağ	1.029.927	0,01255949	6.342,30	0,0081
28	Trabzon	807.903	0,00985201	4.664,04	0,0060
29	Şanlıurfa	2.035.809	0,02482576	19.336,21	0,0247
30	Van	1.123.784	0,01370403	22.983,06	0,0293
TOPLAM		63.495.314	0,77429644	401.875,83	0,5129

Kaynak: www.bilgiufku.com ve TÜİK web sayfalarındaki verilerden yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

3030 sayılı Kanunla büyükşehir belediyelerin yönetim yapısı, hukuki durumları, görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Bu kanunun yerine 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

ikame edilmiştir. 5216 Sayılı Kanunla 3030 Sayılı önceki kanunda görülen eksiklik ve olumsuzlukların giderilmesi ve yeni hizmet taleplerine cevap verilmesi amaçlanmıştır (Durgun, 2018: 82). Büyükşehir yapılanmaları ile ilgili bu yasal süreç, 2012 yılında kabul edilen 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile son şeklini almıştır. 6360 Sayılı Kanunla, büyükşehir yönetiminde yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (Güngör, 2012: 24). Bu kanunun en büyük yeniliği, büyükşehir belediyesi sınırlarının il mülki sınırı olarak değiştirilmesi ve büyükşehir belediyesi olan illerde il özel idarelerinin ve köy tüzel kişiliklerinin kaldırılmasıdır. (Adıgüzel, 2012: 160). 6360 Sayılı Kanun ile insan odaklı, etkin ve kaliteli hizmeti esas alan, kaynakların ekonomik ve verimli kullanılmasıyla hizmet arzını arttıran yerel yönetim sistemi kurulması amaçlanmıştır (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu, 2017: 41).

6360 Sayılı Kanununla birlikte, Türkiye nüfusunun % 77,4'ü, coğrafi alanın ise % 51,3'ü büyükşehir belediyesi sınırlarına dahil olmuştur (Tablo 1). 6360 Sayılı Kanun'la, büyükşehir belediyelerinin yetki alanı il mülki sınırlarına genişlemiş bunun sonucunda, büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları da artmıştır. Bu artışı karşılayacak gelir artışının sağlanıp sağlanmadığı ise tartışmalıdır.

4. Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapısı ve Bütçe Bileşenleri

Türkiye'deki belediyelerin öz gelirleri, merkezi idareden aldıkları payın gerisinde kalmaktadır (Siverekli, 2015: 22). Mali yapı içinde en önemli araç bütçedir. Bütçe gelecek bir mali yıl için yapılabilecek azami gider miktarının (ödenek) ve toplanabilecek gelir miktarının tahminini içerir. Ayrıca, gelirlerin giderleri karşılamaması durumunda bütçe açıklarının nasıl finanse edileceğinin gösterildiği ve bunların uygulanmasına ilişkin esas ve usulleri içeren hukuki düzenlemedir. Büyükşehir belediye bütçeleri de bu özellikleri taşıyan, usulüne uygun olarak yürürlüğe giren meclis kararıdır (Yılmaz, 2013: 25). Büyükşehir belediyeleri bütçe açıklarını borçlanma ile karşılamakta olup, yerel yönetim birimleri içinde en fazla borçlanan ve borçlanabilme kapasitesi yüksek olan idarelerdir. Borçlanma kapasitelerinin yüksek olması ve siyasi maliyetinin düşük olması belediye başkanları ve yöneticilerini öz gelirlerini arttırma çabasından uzaklaştırmakta ve borçlanmaya yöneltmektedir (Güngör, 2011: 5).

Büyükşehir belediyelerin birçok gelir kaynağı olmasına rağmen, bu kaynakları tam kapasite ile ve etkin bir şekilde kullanamamaları borçlanmalarının ana nedenidir (Gölçek, 2016: 68). Borçlanmanın olağan bir gelir kaynağı olarak görülmesi borç düzeyini arttıracak ve borçlanmanın sonucu olarak elde edilen gelirler faiz ödemelerinde kullanılarak hizmetlere aktarılacak gelirler azalacaktır (Uğur, 2009: 178). Büyükşehir belediyeleri öz gelir kaynaklarını etkin şekilde tahsil etmemektedirler. Büyükşehir belediyeleri uzun döneme yaydıkları alacakları için, siyasi maliyetleri göz önüne alarak zorla tahsil yöntemini kullanmamakta ve mevcut gelirlerinin erozyona yol açmasına neden olmaktadır (İpek ve Engin, 2016: 479).

Türkiye'de merkezi yönetimden yerel yönetimlere aktarılan transferlerin payı yüksek olmasına rağmen bu transferlerin dağıtım anahtarlarının çok sağlıklı olduğunu söylemek mümkün değildir (Siverekli, 2015:22).

4.1. Büyükşehir Belediyelerinin Gelirleri

Büyükşehir Belediyelerinin gelirleri Tablo 2'de görüldüğü gibi başlıca; vergi gelirleri, teşebbüs ve mülk gelirleri, alınan bağış ve yardımlar, diğer gelirler (genel bütçe vergi gelirleri payı ile kişi ve kurumlardan alınan diğer paylar) ve sermaye gelirlerinden oluşmaktadır. Genel olarak belediyelerin gelirleri artmaktadır. 2014 yılından 2017 yılına kadar gelirler dört yıl içinde yaklaşık iki kat artmıştır. Gelir kalemleri içinde vergi gelirlerinin payı ortalama % 1,5, teşebbüs ve mülk gelirlerinin payı ortalama %10, sermaye gelirleri payı % 6, alınan bağış ve yardımların payı % 1 iken diğer gelirler kaleminin ortalama ağırlığı %75-80 arasında değişmektedir. Diğer gelirler kalemi Genel Bütçe ve Merkezi İdare vergi gelirlerinden alınan paylardan oluşmaktadır. Yani Büyükşehir belediyelerinin öz gelir kaynakları % 20'lerdeyken merkezden alınan paylar % 80 civarında olup, bu da Büyükşehir

Belediyelerinin mali yapısının merkeze bağımlı olduğunu göstermektedir. Mülk ve teşebbüs gelirleri belediyenin öz gelir kaynağı olup, bu gelirler içinde gayrimenkul kiralari ve belediye kuruluşlarının kârlarından alınan paylar yer almaktadır. Vergi gelirleri ise belediyeler tarafından toplanan vergi, resim ve harçlardan oluşmaktadır.

4.2. Büyükşehir Belediyelerinin Giderleri

Büyükşehir Belediyelerinin giderleri; personel giderleri, sosyal güvenlik giderleri, mal ve hizmet alımları için yapılan giderler, faiz harcamaları, cari transferler ve sermaye giderlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 Yılları Bütçe Dengesi

Bütçe Kalemleri	2014		2015		2016		2017	
	Bütçe Tutarı	%'si	Bütçe Tutarı	%'si	Bütçe Tutarı	%'si	Bütçe Tutarı	%'si
Harcamalar	30.376.234	100	35.130.964	100	45.389.187	100	56.690.752	100
Personel Giderleri	3.082.843	10,1	3.473.337	9,9	3.902.741	8,6	4.019.313	7,1
Sosyal Güvenlik Kur. Prim.	483.625	1,5	546.592	1,5	615.872	1,4	634.460	1,1
Mal ve Hizmet Alımları	8.691.878	28,7	11.830.744	33,6	14.918.046	32,9	17.757.246	31,3
Faiz Harcamaları	889.864	2,9	902.409	2,7	1.094.178	2,4	1.797.241	3,2
Cari Transferler	1.606.878	5,2	2.063.199	5,9	2.409.467	5,3	2.716.755	4,8
Sermaye Giderleri	13.586.856	44,8	13.983.178	39,8	19.545.401	43,1	27.326.047	48,2
Sermaye Transferleri	672.174	2,2	1.020.101	2,9	691.376	1,5	850.510	1,5
Borç Verme	1.362.116	4,6	1.311.404	3,7	2.212.106	4,8	1.589.180	2,8
Gelirler	29.823.555	100	33.181.095	100	37.911.916	100	46.170.934	100
Vergi Gelirleri	446.920	1,4	488.616	1,5	601.396	1,6	660.227	1,4
Teşebbüs ve Mülk Gelirleri	2.913.070	9,8	3.444.479	10,4	3.530.230	9,4	5.613.741	12,2
Alınan Bağış ve Yardımlar	147.761	0,5	281.443	0,8	256.516	0,5	237.347	0,5
Faizler, Paylar ve Cezalar	22.003.872	73,9	26.954.911	81,3	30.457.024	80,3	36.277.814	78,6
Sermaye gelirleri	1.057.348	3,5	1.867.612	5,6	2.365.579	6,3	3.050.374	6,6
Alacaklardan Tahsilatlar	3.254.584	10,9	144.034	0,4	701.171	1,9	331.431	0,7
Bütçe Dengesi	-552.679		-1.949.869		-7.477.271		-	
							10.519.818	

Kaynak: 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılları Mahalli İdareler Genel Faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Giderler içinde en yüksek tutarı mal ve hizmet alımları ile sermaye giderleri oluşturmaktadır. Tablo 2'de personel giderleri ve bununla doğrudan ilişkili Sosyal Güvenlik Kurumları prim ödemeleri istikrarlı bir seyir göstermektedir. Bu da son 4 yıl içinde personel ödemelerinde istikrarlı bir seyir

olduğunu göstermektedir. Bütçe büyüklüğü içinde 2014 yılına göre personel giderleri düzenli olarak azalmış, 2014 yılında % 10,1 olan oran 2017 yılında % 7,1'e düşmüştür.

Bu durum personel giderlerine dikkat edilmesinin yanı sıra bazı iş ve hizmetlerin dışarıdan satın alınmasının da bir sonucudur. Mal ve hizmet alım giderlerinin payı 2014 yılında % 28,8 iken, bu pay 2017 yılında % 31,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu artış personel giderlerindeki azalmayla açıklanabilir. Sermaye giderleri ise 2014 yılında % 44,8 iken, dört yıl içinde yaklaşık % 4'lük bir artışla % 48,2'ye çıkmıştır. Bu durum olumlu olup sermaye harcamaları yapılan yatırımları gösteren bir harcama kalemidir. Faiz giderleri ise borçlanmanın maliyeti olup, transfer harcamaları içindeki en olumsuz kalemdir. Bu oran 4 yıllık dönemde istikrarlı bir seviyede seyretmekle birlikte % 3,2 oranı verimsiz bir kalem için yüksektir ve bütçe giderlerinin iki yılda yaklaşık 2 kat arttığı göz önüne alındığında olumsuz bir göstergedir.

Cari transferler sosyal devlet ilkesinin olması gereken bir harcama kalemidir ve özellikle mahalli idareler içinde belediyelerin sosyal belediyeçilik uygulamasının bir göstergesidir. Bu nedenle, bu oranın gelir adaletini sağlamaya yönelik doğrudan transferleri kapsayacak şekilde arttırılarak bütçe içindeki ortalama % 5'lik payının arttırılması gerekmektedir. Büyükşehir Belediyelerinin gider bütçesindeki artış gelir bütçesindeki artış ile karşılanamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri 6360 sayılı yasanın 2014 yılında fiilen yürürlüğe girmesi ve bunun etkilerinin yoğun bir şekilde görülmesidir. 6360 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi büyükşehir belediye gelirlerinde artış sağlamakla birlikte bu artış hizmetlerdeki artışı karşılamaktan uzaktır.

Büyükşehir belediyelerinin Tablo 2'de görüldüğü gibi gider ve gelirleri sürekli artmakla birlikte gider artışlarının daha fazla olması nedeniyle bütçe açığı hızla artmaktadır. Bütçe açığı 2014 yılından 2017 yılına kadar son dört yıl içinde 19 kat artmıştır.

4.3. Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapı ve Bütçe Sürdürülebilirliği

Büyükşehir belediyelerinin etkin ve sürekli şekilde hizmetlerini sunabilmesi için sürdürülebilir bütçelerinin ve güçlü mali yapılarının olması gerekir. Büyükşehir belediyelerinin mali yapılarını ve bütçe sürdürülebilirliğini inceleyen çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Bu çalışmalardan biri Kaygısız ve Girginer tarafından 2016 yılında Veri Zarflama Yöntemiyle yapılan çalışmadır. Çalışmada 14 büyükşehirin mali etkinlik analizi incelenmiş ve bu belediyeler arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin en yüksek performansa, Ankara Büyükşehir Belediyesinin en düşük performansa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dağ ve arkadaşları tarafından 2007-2016 dönemini inceleyen değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisinin test edilmesine dayanan yöntemlerle yapılan çalışmada ise büyükşehir belediyelerinin bütçe sürdürülebilirliklerinin zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dağ ve diğ., 2018: 67-71). Bu çalışmada ise, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin bütçe sürdürülebilirliğini ve mali yapısını incelemek amacıyla dinamik bir analiz modeli kullanarak 30 büyükşehir belediyesinin mali durum tabloları oran analiz tekniğiyle incelenmiştir.

Tablo 2'ye göre, son dört yıl içinde büyükşehir bütçeleri sürekli açık vermiş, bütçe dengesi giderek kötüleşmiştir. 2017 yılında büyükşehir belediyelerinin toplam bütçe açığı yaklaşık 10,5 Milyar TL. olup son dört yıl içinde 19 kat artmıştır. Bu bütçe açığının borçlanma ile telafi edilmesi ve bütçe dengesi trendinin artarak negatif bir seyir izlemesi, bütçe sürdürülebilirliği açısından olumsuz sinyaller vermektedir. 2017 yılında toplam borçlanmanın maliyeti olan faiz giderleri, toplam harcamaların % 3,2'sini oluştururken, bu rakam toplam gelirlerin % 3,9'unu oluşturmaktadır.

4.4. Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Mali Büyüklüğü

Büyükşehir belediyeleri, coğrafi alan olarak Türkiye'nin yarısından fazlasını kapsamakta, ayrıca ülke nüfusunun yaklaşık % 80'i büyükşehir sınırları içinde yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin bütçeleri mahalli idarelerin konsolide bütçe büyüklüğünün % 80'ini oluşturmaktadır. 6360 Sayılı Kanunla birlikte 2014 yılından sonra büyükşehir belediyesi dışındaki mahalli idarelerin sayıları önemli ölçüde azalmış köylerin sayısı 34.395'den 17.834'e, belediyelerin

sayısı 2.950'den 1.396'ya ve il özel idarelerinin sayısı da 81'den 51'e düşmüştür (Görmez ve Uzunali, 2019: 1306). Ayrıca büyükşehir belediyelerinin GSYİH içindeki payı da son dört yılda artarak 3,37'den 4,02'ye çıkmıştır.

Tablo 3: 2014-2017 Dönemi Mahalli İdareler Bütçe Giderlerinin Kurumsal Sınıflandırılması

	2014		2015		2016		2017	
	TUTAR (Bin TL.)	%	TUTAR (Bin TL.)	%	TUTAR (Bin TL.)	%	TUTAR (Bin TL.)	%
Büyükşehir Belediyeleri	68.898.301	80	82.717.011	81	100.782.777	82	122.230.287	79
Belediyeler	8.491.541	10	10.079.741	10	12.331.815	10	15.338.291	10
İl Özel İdareleri	6.844.171	8	7.572.182	7	7.889.071	6	9.282.406	6
Mahalli İdare Birlikleri	1.678.129	2	2.313.403	2	2.175.583	2	2.644.826	2
Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlıkları	0		0		0		5.224.078	3
	85.912.142	100	102.682.337	100	123.179.246	100	154.719.888	100
Mahalli İdare Birimleri Arası Aktarmalar(-)	1.739.159		3.022.774		1.995.158		3.456.976	
	84.172.983		99.659.563		682.337		151.262.912	
GSYİH	2.044.465.875		2.338.647.493		2.608.525.749		3.035.450.115	
Büyükşehir Belediyeleri / GSYİH (%)	3,37		3,54		3,86		4,02	

Kaynak: www.muhasabat.gov.tr adresindeki Mahalli İdareler Bütçe İstatistiklerinden ve www.bumko.gov.tr/TR,187/mahalli-idareler.html adresindeki verilerden tarafımızdan derlenmiştir.

5.Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapıları ve Bütçe Sürdürülebilirliklerinin Oran Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi'nin sınırlarının 6360 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle ilin mülki sınırları olarak genişlemesi, halkın belediyeçilik hizmetlerine olan talebini arttırmış ve bu hizmet talebinin sağlanabilmesi için güçlü bir mali yapı ve sürdürülebilir bir bütçe dengesinin sağlanması zorunluluk haline gelmiştir. Bu bölümde, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin bütçe sürdürülebilirliği, mali durum tabloları (bilanço) kullanılarak oran analiz yöntemiyle değerlendirilmektedir. Bu sayede, büyükşehir belediyeleri tarafından hazırlanan mali tablolar üzerinde, mali analiz tekniklerinin uygulanması suretiyle sağlanan bilgilerin, karar vericiler tarafından ve diğer bilgi kullanıcıları tarafından daha etkili bir biçimde kullanılmasının sağlanabilmesi ve bu analiz tekniklerinin kullanımının kamu idarelerinde de yaygınlaşmasına katkı sunması beklenmektedir. Çalışmada oran analiz tekniğinden elde edilen sonuçların daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için tek bir dönem yerine dört dönem incelenmiş bu sayede analizin dinamik bir analiz olması sağlanmış ve oranların değişim trendinin de görülebilmesi amaçlanmıştır.

Büyükşehir Belediyelerinin mali durumu ve bütçe sürdürülebilirliği, kısa vadeli borç ödeme gücünün analizinde kullanılan temel likidite oranlarından cari oran, asit-test oranı ve nakit oranı ile kuruluşun mali durumunu gösteren finansal kaldıraç oranı kullanılarak incelenmektedir. Analizlerde kullanılan veriler Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 dönemine ait faaliyet raporları ve Sayıştay denetim raporlarından alınmıştır.

Mali oran analizi, bir kuruluşun mali tablolarındaki verilerinden yararlanılarak zaman içerisindeki gelişimini ve/veya mevcut mali yapısının durumunu ölçmeyi ve değerlendirmeyi sağlayan bilgilerin üretilmesine yarayan bir araçtır (Çabuk ve Lazol, 2018: 151). Mali analiz, hem

özel sektör kuruluşları için hem de kamu kuruluşları için kullanılmaktadır. Türk kamu mali yönetiminde mali analiz; karar vericilerin politika ve sistem geliştirmek için ihtiyaç duyduğu güvenilir bilgilerin üretilmesinde, politika ve sistem uygulamalarının değerlendirilmesinde ve mali sürdürülebilirlik farkındalığının yaratılmasında kullanılır (Muhasebat Genel Müdürlüğü Mali Analiz Raporu, 2016: 79). Başlıca mali tablo analiz teknikleri, karşılaştırmalı (yatay) analiz, yüzde yöntemiyle (dikey) analiz, eğim yüzdeleri yöntemiyle (trend) analiz ve oran analizidir.

Oran analizi, birbiriyle ilişkili hesaplar arasında oranlamalar yaparak, bu hesaplar arasında ilişki kurulmasını sağlayan ve elde edilen sonuçların geçmiş dönemler, rakipler ve sektörle karşılaştırılmasına imkan veren analiz tekniğidir (Demir ve Çelik, 2015: 56). Oran analizi, mali yapının sürdürülebilir olup olmadığını değerlendirmede sık kullanılan yöntemlerden biridir. Oran analizi tekniği ile bir kuruluşun finansal durumu, işlem sonuçları, borç ödeme gücü, varlıkların verimliliği, kârlılığı, çalışma durumu, etkinliği ve uzun dönem beklentileri ve yönetim yeterliliği değerlendirilebilir. Oran analizi, mali tablo kalemleri ve hesapları arasındaki matematiksel ilişkiyi ortaya koymanın yanı sıra birden fazla oranın birlikte değerlendirilmesiyle daha tutarlı değerlendirmeler yapılmasını da mümkün kılar. Ayrıca elde edilen sonuçlar önceki dönem sonuçlarıyla karşılaştırılarak işletmenin yıllara göre değişiminin de açıklıkla görülmesini sağlayarak bilgi kullanıcılarına gidişat hakkında sağlıklı bilgiler sunar (Öğünç, 2018: 58).

Mali tablolara ilişkin temel oranlar; likidite oranları, mali yapı oranları, etkinlik oranları ve kârlılık oranlarıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 640). Likidite oranları; kısa vadeli borç ödeme gücünü, mali yapı oranları; varlıkların ne ile finanse edildiğini, faaliyet oranları; varlıkların devir süresini ve kârlılık oranları da işletmenin kârlılığını gösteren temel oranlardır.

Kısa vadeli borçları karşılamada güçlük çekilmesi bir kuruluşun duran varlıkları çok olsa bile borçlarını ödemedi sorunlarla karşılaşmasına, bütçe sürdürülebilirliğinin azalmasına ve mali krizlere girmesine neden olabilir. Bu durum büyükşehir belediyeleri için de geçerlidir. Likidite oranları cari oran, asit test oranı ve nakit oran olarak üçe ayrılır.

Mali durum tablosu olarak da adlandırılan bilanço bir kuruluşun belli bir anda sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren temel bir mali tablodur. Bilanço Vergi Usul Kanununda “envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibarıyla tertiplenmiş hülasasıdır” (VUK md. 92) şeklinde tanımlanmıştır. Bilanço bir kefesinde varlıkların diğer kefesinde kaynakların olduğu dengedeki bir teraziye benzetilebilir. Kefelerden varlıkların yer aldığı bölüm aktif ve kaynakların yer aldığı bölüm pasifi oluşturur. Ve aktifler toplamı ile pasifler toplamı birbirine eşit olduğu için terazinin kefelere karşılıklı olarak dengededir. Bilançonun aktif; Dönen Varlıklar ve Duran Varlıklar toplamından oluşurken bilançonun pasifi ise; Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar, Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar ve Öz Kaynaklar toplamından oluşur. Bilançonun temel denge denklemi;

$$\text{Aktif (Varlıklar)} = \text{Pasif (Kaynaklar)}$$

şeklinde. Pasif yabancı kaynaklar ve öz kaynaklardan oluşur. Yabancı kaynaklar firmanın 3. kişilere borçlarını gösterirken, firmanın sahip veya sahiplerinin firmadaki payı “öz sermaye” ya da “özkaynak” olarak tanımlanır (Akgüç, 2017: 48).

Bu çalışmada kısa vadeli borç ödeme gücünü gösteren likidite oranlarından cari oran, asit test oranı ve nakit oran ile uzun vadeli borç ödeme gücünü gösteren mali yapı oranlarından finansal kaldıraç oranı Türkiye’deki Büyükşehir belediyelerinin bilançolarındaki mali verilere uygulanarak bütçe sürdürülebilirliği ve mali yapı incelenecektir. Bu nedenle aşağıda bu oranlar özetle tanımlanacak ve büyükşehirlerin bu oranları hesaplanacaktır. Belediyelerin öncelikli amacının toplumsal fayda ve kamu hizmeti olması nedeniyle bu çalışmada kârlılık oranları kullanılmayacaktır. Borçlanma kapasitesinin üzerinde borçlanan bir belediyenin mali yapısı güçlü olsa dahi borç krizi yaşaması olasıdır. Bu nedenle borçlanma kapasitesi, önemli bir mali göstergedir (Ökmen ve Koç, 2015: 556). Likidite oranları da borç ödeme kapasitesinin izlenebileceği bir veridir. Büyükşehir belediyelerinin mali açıdan güçlü olması, öncelikle yeterli ve kesintisiz hizmet sunma kabiliyetlerini

arttırır (Gündüz ve Yakar, 2016: 146). Bunun yanı sıra mali güç, vadesi gelen mali yükümlülükleri karşılayabilme kapasitelerini de yükseltir. Yani borç sürdürülebilirliği için olumludur.

5.1. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri ve Cari Oranları

Cari oran, dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki ilişkiyi gösteren bir orandır. Cari oran, bir birim kısa vadeli borç için kaç birim dönen varlığın olduğunu gösteren orandır. Cari oran hesaplanarak, kuruluşun kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücü ölçülür. Cari orana "İşletme Sermayesi Oranı" da denilmektedir. Cari oranın 2 olması ideal olmakla birlikte gelişmekte olan ülkelerde likidite yeterli olmadığından bu oranın 1,5'a kadar kabul edilebilir olduğu da söylenmektedir (Alper ve Biçer, 2017: 339). Bir kuruluşun cari oranının yeterli olup olmadığı ideal oranının yanı sıra çeşitli faktörlere de bağlıdır. Bunlar genel olarak; dönen varlıkların yapısı ve dağılımı, dönen varlık ve kısa vadeli yabancı kaynakların geçmiş dönemlerde gösterdiği eğilim, kuruluşların kredi kuruluşlarıyla ilişkisi, kuruluşların borçlarını konsolide etme, erteleme ve röfinansman olanağı, stokların devir hızı, alacakların teminatlı olup olmaması, piyasa koşulları kısa vadeli borçların yapısı ve dağılımı gibi faktörlerdir.

Tablo 4: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 Dönemi Cari Oranları

	Büyükşehir	2014	2015	2016	2017
1	Adana	0,43	0,39	0,49	0,40
2	Ankara	1,94	2,89	2,54	2,34
3	Antalya	0,57	0,73	0,56	0,59
4	Aydın	2,07	2,50	0,97	1,70
5	Balıkesir	1,81	2,70	1,75	0,84
6	Bursa	1,45	1,08	0,87	0,59
7	Denizli	3,41	11,31	4,29	4,88
8	Diyarbakır	5,24	2,18	2,60	2,37
9	Erzurum	2,61	0,34	0,21	0,32
10	Eskişehir	0,45	0,48	0,51	0,70
11	Gaziantep	1,05	0,86	2,35	1,88
12	Hatay	1,41	1,64	1,24	1,70
13	İstanbul	2,52	2,24	1,88	0,99
14	İzmir	2,03	1,49	1,12	0,56
15	Kahramanmaraş	1,68	1,10	0,85	0,52
16	Kayseri	2,88	1,64	1,66	0,35
17	Kocaeli	0,32	1,14	2,60	0,95
18	Konya	1,80	1,29	1,56	0,87
19	Malatya	0,91	0,59	0,86	0,62
20	Manisa	1,19	0,31	0,41	0,18
21	Mardin	1,48	1,09	4,38	1,36
22	Mersin	2,66	1,72	1,77	1,38
23	Muğla	7,96	10,46	1,92	2,12
24	Ordu	0,40	0,50	0,20	0,28
25	Sakarya	0,55	0,61	0,49	1,11
26	Samsun	0,21	0,21	0,18	0,30
27	Şanlıurfa	0,56	1,06	1,31	1,18
28	Tekirdağ	6,31	4,29	1,53	1,61
29	Trabzon	0,60	0,84	0,65	0,65
30	Van	1,67	6,66	1,17	0,65

Kaynak: Büyükşehir Belediyelerinin 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılı Faaliyet Raporları ve Sayıştay Denetim Raporlarından elde edilen bilançolardan hesaplanarak oluşturulmuştur.

*Tablolarda sarı renk ile dolgu yapılan kutucuklar ideal değere sahip oranları göstermektedir.

Büyükşehir belediyelerinin cari oranları incelendiğinde sırasıyla Denizli ve Diyarbakır illerinin tüm dönemler için ideal oranı yakaladığı, Muğla ve Ankara'nın da ideal orana sahip olduğu

söylenbilir. Ayrıca 2014 yılından itibaren cari oranın tüm iller için düşme eğiliminde olduğu söylenbilir. Bu durum 6360 Sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerindeki gider artışının gelir artışıyla karşılanamaması ile açıklanabilir. Gelişmekte olan ülkeler için kabul edilebilir eşik olan 1,5 ve üzeri cari orana sahip olan illerde mali yapılarının güçlü olduğu söylenbilir. Cari oranı en negatif olan il Manisa'dır ve bu oran kötüleşme eğilimindedir. Özellikle cari oranı 0,5'in altında olan iller için bütçe sürdürülebilirliği ve kısa vadeli borç ödeme imkanının oldukça zayıf olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu iller tabloda da görüldüğü üzere Adana, Ordu, Eskişehir, Samsun ve Manisa illeridir. Dinamik bir değerlendirme yaptığımızda cari oranı sürekli azalan bir trend gösteren Manisa, Malatya, Kahramanmaraş, İzmir, İstanbul ve Bursa illeri için borç krizi yaşama olasılığı artmaktadır.

5.2. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri ve Asit Test Oranları

Asit test oranı, her bir birim nakit ile ödenmesi gereken kısa vadeli borç için kolaylıkla nakde çevrilebilen likit dönen varlık büyüklüğünü gösteren orandır. Bu oranın 1 veya daha büyük olması istenir. Asit test oranı, cari oranı tamamlar ve cari oranı daha anlamlı kılar. Asit test oranı, stoklar gibi nakde çevrilebilmesi zaman alabilecek varlıkların dönen varlık toplamı dışında bırakılması halinde yabancı kaynakların ödenebilirliğini gösterir. (Berkdemir ve Altun, 2018: 80). Tablo 5'te Büyükşehir Belediyelerinin 2014- 2017 dönemi asit-test oranları incelenmektedir.

Tablo 5: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin 2014- 2017 Dönemi Asit-Test Oranları

		2014	2015	2016	2017
1	Adana	0,42	0,39	0,48	0,392
2	Ankara	1,75	2,66	2,35	2,140
3	Antalya	0,52	0,67	0,48	0,528
4	Aydın	2,02	2,44	0,93	1,667
5	Balıkesir	1,81	2,70	1,75	0,839
6	Bursa	1,43	1,07	0,86	0,584
7	Denizli	3,31	10,81	4,07	4,630
8	Diyarbakır	4,49	1,64	2,20	1,541
9	Erzurum	2,49	0,32	0,19	0,304
10	Eskişehir	0,40	0,40	0,44	0,590
11	Gaziantep	0,74	0,73	2,11	1,882
12	Hatay	1,40	1,61	1,23	1,664
13	İstanbul	2,41	2,09	1,72	0,960
14	İzmir	1,96	1,42	1,07	0,522
15	Kahramanmaraş	1,26	0,88	0,55	0,345
16	Kayseri	2,70	1,54	1,60	0,308
17	Kocaeli	0,31	1,13	2,59	0,904
18	Konya	1,77	1,27	1,54	0,855
19	Malatya	0,83	0,53	0,67	0,554
20	Manisa	1,18	0,31	0,40	0,158
21	Mardin	1,46	1,08	4,08	1,355
22	Mersin	2,34	1,50	1,59	1,377

23	Muğla	7,78	10,29	1,67	1,575
24	Ordu	0,36	0,49	0,16	0,222
25	Sakarya	0,51	0,57	0,45	1,026
26	Samsun	0,16	0,19	0,17	0,289
27	Şanlıurfa	0,56	1,06	1,31	1,180
28	Tekirdağ	6,20	4,20	1,43	1,536
29	Trabzon	0,57	0,81	0,62	0,605
30	Van	1,67	6,66	1,17	0,655

Kaynak: Büyükşehir Belediyelerinin 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılı Faaliyet Raporları ve Sayıştay Denetim Raporlarından elde edilen bilançolardan hesaplanarak oluşturulmuştur.

*Tablolarda sarı renk ile dolgu yapılan kutucuklar ideal değere sahip oranları göstermektedir.

Tablo 5'te asit test oranları incelenen Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinden Denizli, Ankara, Hatay, Muğla, Diyarbakır, Tekirdağ, Mersin ve Mardin, illerinde ideal oran olan 1 değerinin üzerindedir. Asit test oranı en zayıf olan belediyeler ise 0,5 değerinin altında olan başta Manisa olmak üzere Adana, Eskişehir, Ordu ve Samsun illeridir. Bu illerde cari oranla birlikte asit –test oranının da zayıf olması bütçe sürdürülebilirliğinin iyice zayıfladığı ve likidite krizlerinin yaşanma olasılığının arttığı sonucunu doğurur. Tablo 4'te ideal cari orana sahip il sayısı 2 iken, Tablo 5'te görüldüğü gibi ideal asit test oranına sahip il sayısının 8 olarak bulunması olumlu bir durumdur. Çünkü asit test oranı stoklara bağımlı olmaksızın borç ödeme gücünü gösterdiği için cari orana göre daha anlamlıdır. Bu oranın cari orana göre iyileşmesi belediyelerin stoklarının az olduğunu göstermektedir. Bu da sağlıklı bir veridir. Çünkü belediyelerin ticari kuruluşlar gibi elinde stok bulundurmasını gerektiren bir özelliği bulunmamaktadır.

5.3. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri ve Nakit Oranları

Nakit oranı, kuruluşun nakit ve istenildiğinde nakde dönüşebilecek varlıklarla kısa vadeli borçlarını hangi oranda karşılayabileceğini göstermek için kullanılan orandır. Bu oran 0,20'nin altına düşmemelidir. Nakit oranı, kasa mevcudu, bankadaki kullanılabilir mevduat ve her an pazarlanabilir menkul kıymetlerin kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunur (Akgüç, 2017: 548).

Tablo 6: Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 Dönemi Nakit Oranları

		2014	2015	2016	2017
1	Adana	0,014	0,009	0,005	0,004
2	Ankara	0,115	0,110	0,103	0,092
3	Antalya	0,225	0,356	0,108	0,163
4	Aydın	0,662	1,701	0,330	1,017
5	Balıkesir	0,599	1,789	0,648	0,378
6	Bursa	0,110	0,069	0,008	0,007
7	Denizli	0,160	1,407	0,469	1,121
8	Diyarbakır	1,648	0,629	1,322	0,651
9	Erzurum	0,814	0,019	0,065	0,096
10	Eskişehir	0,231	0,209	0,157	0,394
11	Gaziantep	0,306	0,331	0,737	0,657
12	Hatay	0,458	0,249	0,176	0,302
13	İstanbul	0,283	0,319	0,121	0,039
14	İzmir	1,491	1,105	0,829	0,432
15	Kahramanmaraş	0,349	0,165	0,210	0,118
16	Kayseri	1,903	1,228	1,121	0,194
17	Kocaeli	0,324	0,602	1,670	0,590
18	Konya	0,331	0,251	0,218	0,111

19	Malatya	0,087	0,066	0,101	0,072
20	Manisa	0,654	0,156	0,260	0,038
21	Mardin	1,216	0,957	3,488	0,933
22	Mersin	0,699	0,241	0,402	0,529
23	Muğla	6,341	8,981	1,249	1,264
24	Ordu	0,187	0,381	0,094	0,164
25	Sakarya	0,132	0,241	0,328	0,304
26	Samsun	0,062	0,122	0,062	0,103
27	Şanlıurfa	0,283	0,519	0,583	0,307
28	Tekirdağ	3,496	3,111	0,542	0,576
29	Trabzon	0,165	0,383	0,241	0,196
30	Van	0,393	0,399	0,157	0,072

Kaynak: Büyükşehir Belediyelerinin 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılı Faaliyet Raporları ve Sayıştay Denetim Raporlarından elde edilen bilançolardan hesaplanarak oluşturulmuştur.

*Tablolarda sarı renk ile dolgu yapılan kutucuklar ideal değere sahip oranları göstermektedir.

Tablo 6'da Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 dönemi nakit oranları incelenmektedir. Tablo 6'dan görüldüğü üzere, 30 büyükşehir belediyesinden 11'inin ideal oran ve üzerindeki değerlere sahip olduğu diğer 19 belediyenin ise ideal oranın altında olduğu görülmektedir. Nakit oranı ideal ve üzerindeki değerlere tüm dönemlerde sahip olan iller Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Gaziantep, İzmir, Kocaeli, Mardin, Mersin, Muğla, Şanlıurfa ve Tekirdağ'dır. En zayıf nakit orana sahip iller ise Adana, Ankara, Bursa, Malatya ve Samsun illeridir. Bu illerin dönen varlık yapısı daha detaylı incelenmeli alacaklarının vadesi kısaltılmalıdır. Pratikte bu çok mümkün olmayacağı için borçların vadesinin uzatılması ve yapılandırılması yakın dönemde borç krizine girilmesini engelleyecek acil yapılması gereken bir önlemdir.

5.4. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyeleri ve Finansal Kaldıraç Oranları

Finansal kaldıraç oranı, kuruluşun finansmanında yabancı kaynak oranını gösterir ve bu oran finansman aracı olarak kuruluşun yabancı kaynaklardan yararlanma oranını ölçmek için kullanılır. Finansal kaldıraç oranı yüzde olarak hesaplanır. Finansal kaldıraç oranının % 50'nin üzerinde olması yabancı kaynak oranının öz kaynak oranından fazla olduğunu gösterir. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamının pasif ya da aktif toplamına bölünmesi ile elde edilen finansal kaldıraç oranı için literatürde normal değer olarak kabul edilen değer %50'nin altı ve civarındadır. Finansal kaldıraç oranı kuruluş üzerindeki yabancı kaynakların ağırlığını gösterir. Yabancı kaynaklar ise kısa ve uzun vadeli borç toplamını gösterir. Borçlanma ile finansmanın maliyeti de faizdir (Songur vd., 2016: 8). Finansal kaldıraç oranı diğer likidite oranlarından farklı olarak bütçe sürdürülebilirliği ve borç ödeme gücünden ziyade kuruluşlar üzerindeki yabancıların sahipliğini veya hakimiyetini göstermektedir.

Finansal kaldıraç oranının mümkün olduğunca küçük olması istenir. İdeal oran olan 0,5'in üzerindeki değerler kuruluşlarda yabancı kişilerin hakimiyetinin ve ağırlığının fazla olduğunu gösterir. Büyükşehir belediyelerinin finansal kaldıraç oranları incelendiğinde 20 ilde tüm dönemler için bu oranın çok güçlü olduğu söylenebilir. Bu nedenle her ne kadar kısa dönemde borç krizi yaşanma ihtimaline karşılık varlık kaynak yapısındaki sağlam pozisyon sayesinde kriz yaşanma olasılığı azaltılabilir.

Tablo 7: Türkiye’deki Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 Dönemi Finansal Kaldıraç Oranları

		2014	2015	2016	2017
1	Adana	0,765	0,894	0,749	0,959
2	Ankara	0,170	0,141	0,133	0,163
3	Antalya	0,187	0,162	0,193	0,289
4	Aydın	0,121	0,157	0,197	0,227
5	Balıkesir	0,113	0,129	0,219	0,441
6	Bursa	0,518	0,553	0,466	0,463
7	Denizli	0,364	0,194	0,245	0,350
8	Diyarbakır	0,064	0,049	0,041	0,036
9	Erzurum	0,118	0,477	0,842	0,979
10	Eskişehir	0,547	0,429	0,412	0,270
11	Gaziantep	0,189	0,278	0,403	0,390
12	Hatay	0,498	0,345	0,327	0,532
13	İstanbul	0,129	0,144	0,171	0,226
14	İzmir	0,119	0,135	0,183	0,219
15	Kahramanmaraş	0,191	0,212	0,281	0,348
16	Kayseri	0,452	0,395	0,233	0,280
17	Kocaeli	0,503	0,501	0,459	0,518
18	Konya	0,483	0,463	0,480	0,476
19	Malatya	0,174	0,190	0,230	0,234
20	Manisa	0,163	0,229	0,255	0,365
21	Mardin	0,924	0,798	0,552	0,500
22	Mersin	0,178	0,188	0,339	0,379
23	Muğla	0,166	0,056	0,037	0,119
24	Ordu	0,780	0,851	0,963	0,110
25	Sakarya	1,006	0,851	0,811	0,689
26	Samsun	0,987	1,045	1,147	0,634
27	Şanlıurfa	0,201	0,148	0,098	0,164
28	Tekirdağ	0,267	0,211	0,330	0,327
29	Trabzon	0,335	0,229	0,238	0,215
30	Van	0,219	0,278	0,336	0,375

Kaynak: Büyükşehir Belediyelerinin 2014, 2015,2016 ve 2017 yılı Faaliyet Raporları ve Sayıştay Denetim Raporlarından elde edilen bilançolardan hesaplanarak oluşturulmuştur.

*Tablolarda sarı renk ile dolgu yapılan kutucuklar ideal değere sahip oranları göstermektedir.

Samsun ve Sakarya’da bu oranlar kötü olmakla birlikte trend iyiye gitmekte olup 2017 değeri ideal orana yakındır. Erzurum ise giderek kötüleşen bir trend çizmiştir. Adana ise tüm dönemler için olumsuzdur. Özellikle Erzurum Büyükşehir belediyesinde bu oran 0,979 ve Adana da ise 0,959 değeri ile oldukça kötüdür. Bu belediyeler bir sermaye şirketi gibi kabul edilse Erzurum için hisselerin % 98’i ve Adana için % 95’inin yabancıların elinde olduğu sonucu çıkarılabilir. Yani bu iki

il için bütün sahip olunan iktisadi kıymetlerin neredeyse tamamının yabancı kaynaklarla finanse edildiği yani borçla elde edildiği söylenebilir.

5.5. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin Likidite Oranlarının Birlikte Karşılaştırılması

Borç ödeme gücünün ve mali yapının daha nesnel ve tüm yönleriyle bütüncül değerlendirilerek, mali yapı hakkında daha sağlıklı ve anlamlı karşılaştırmalar yapılabilmesi amacıyla likidite oranları Tablo 8'de birlikte analiz edilmiştir.

Tablo 8 de tüm oranlar birlikte değerlendirildiğinde;

- Sadece Diyarbakır Büyükşehir belediyesinde tüm likidite oranlarının ideal oranın üzerinde olduğu görülmektedir.
- Denizli, Mardin, Mersin, Muğla ve Tekirdağ illeri ideal değerlere sahip olup güçlü mali yapıları vardır.
- Tüm oranlar beraber değerlendirildiğinde Aydın, Balıkesir, Gaziantep ve Hatay illerinin de güçlü bir mali yapıya sahip oldukları görülmektedir. Aydın 2016 yılı dışında oldukça potizif oranlara sahiptir.
- Ankara'nın, nakit oran dışındaki diğer oranları ideal oranın üzerinde olduğu için sürdürülebilir bir mali yapıya sahiptir.
- Şanlıurfa 2014 yılı dışında ideale yakın ve ideal oranlara sahiptir. Şanlıurfa ili için özellikle asit-test oranı ve nakit oranının idealin üzerinde olması mali sürdürülebilirlik açısından olumludur. Şanlıurfa ilinin 2014 yılında büyükşehir statüsü kazanmasının mali yapısının güçlenmesine katkı yaptığı söylenebilir.
- İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Konya ve Van illeri yönetilebilir bir borç yapısına sahiptir ancak bu illerin 2017 yılı mali yapı oranları negatif hesaplanmıştır. Ayrıca bu illerin oran eğilimleri de negatif yöndedir. Bu eğilim de dikkate alındığında bu illeri için acil yapısal tedbirler alınması gerektiği söylenebilir.
- Sakarya 2017 yılında asit test oranını ve nakit oranını düzelterek ilk üç yıldaki olumsuz görünümünü pozitif çevirmiştir.
- Kocaeli 2014 yılı hariç stabil bir seyir izlemiş olup oranları borç sürdürülebilirliğine imkan verecek düzeydedir.
- Antalya, Bursa, Eskişehir, Manisa, Ordu ve Trabzon illerinin nakit oranları kısmen yeterli olup, diğer likidite oranları oldukça negatiftir. Bu nedenle borçlarının iyi yönetilmemesi durumunda mali sorun yaşamaları yüksek olasılıktır. Bu büyükşehir belediyeleri zayıf bir bütçe sürdürülebilirliğine sahiptirler.
- Erzurum sadece 2014 yılında ideal oranlara sahipken son üç yılda ideal değerlerden çok uzaklaşmış olup zayıf bir mali yapısı vardır.
- Tüm oranların olumsuz olduğu iller Adana, Malatya ve Samsun'dur. Bu illerde hiçbir dönemde hiçbir likidite oranı olumlu hesaplanmamıştır. Aynı zamanda Adana ve Samsun illerinde finansal kaldıraç oranının da tüm dönemler için olumsuz olduğu Tablo 7'de görülmektedir. Bu belediyelerin mali yapı oranları hiçbir dönemde ideal değerlere ulaşamamıştır. Sadece Malatya'nın finansal kaldıraç oranı güçlüdür. Malatya finansal kaldıraç oranının pozitif olması sayesinde kısa vadeli borçlarının konsolidasyonunu sağlayabilmesi halinde sürdürülebilir bir mali yapıya kavuşma şansına sahiptir.

Tablo 8: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin 2014-2017 Yılı Dönemi Likidite Oranları

		2014 Yılı			2015 Yılı			2016 Yılı			2017 Yılı		
		Cari oran	Asit Test oranı	Nakit oran	Cari oran	Asit Test oranı	Nakit oran	Cari oran	Asit Test oranı	Nakit oran	Cari oran	Asit Test oranı	Nakit oran
1	Adana	0,43	0,42	0,014	0,39	0,39	0,009	0,49	0,48	0,005	0,4	0,392	0,004
2	Ankara	1,94	1,75	0,115	2,89	2,66	0,110	2,54	2,35	0,103	2,34	2,140	0,092
3	Antalya	0,57	0,52	0,225	0,73	0,67	0,356	0,56	0,48	0,108	0,59	0,528	0,163
4	Aydın	2,07	2,02	0,662	2,50	2,44	1,701	0,97	0,93	0,330	1,70	1,667	1,017
5	Balıkesir	1,81	1,81	0,599	2,70	2,70	1,789	1,75	1,75	0,648	0,84	0,839	0,378
6	Bursa	1,45	1,43	0,110	1,08	1,07	0,069	0,87	0,86	0,008	0,59	0,584	0,007
7	Denizli	3,41	3,31	0,160	11,31	10,81	1,407	4,29	4,07	0,469	4,88	4,630	1,121
8	Diyarbakır	5,24	4,49	1,648	2,18	1,64	0,629	2,60	2,20	1,322	2,37	1,541	0,651
9	Erzurum	2,61	2,49	0,814	0,34	0,32	0,019	0,21	0,19	0,065	0,32	0,304	0,096
10	Eskişehir	0,45	0,40	0,231	0,48	0,40	0,209	0,51	0,44	0,157	0,70	0,590	0,394
11	Gaziantep	1,05	0,74	0,306	0,86	0,73	0,331	2,35	2,11	0,737	1,88	1,882	0,657
12	Hatay	1,41	1,40	0,458	1,64	1,61	0,249	1,24	1,23	0,176	1,70	1,664	0,302
13	İstanbul	2,52	2,41	0,283	2,24	2,09	0,319	1,88	1,72	0,121	0,99	0,960	0,039
14	İzmir	2,03	1,96	1,491	1,49	1,42	1,105	1,12	1,07	0,829	0,56	0,522	0,432
15	Kahramanmaraş	1,68	1,26	0,349	1,10	0,88	0,165	0,85	0,55	0,210	0,52	0,345	0,118
16	Kayseri	2,88	2,70	1,903	1,64	1,54	1,228	1,66	1,60	1,121	0,35	0,308	0,194
17	Kocaeli	0,32	0,31	0,324	1,14	1,13	0,602	2,60	2,59	1,670	0,95	0,904	0,590
18	Konya	1,80	1,77	0,331	1,29	1,27	0,251	1,56	1,54	0,218	0,87	0,855	0,111
19	Malatya	0,91	0,83	0,087	0,59	0,53	0,066	0,86	0,67	0,101	0,62	0,554	0,072
20	Manisa	1,19	1,18	0,654	0,31	0,31	0,156	0,41	0,40	0,260	0,18	0,158	0,038
21	Mardin	1,48	1,46	1,216	1,09	1,08	0,957	4,38	4,08	3,488	1,36	1,355	0,933
22	Mersin	2,66	2,34	0,699	1,72	1,50	0,241	1,77	1,59	0,402	1,38	1,377	0,529
23	Muğla	7,96	7,78	6,341	10,46	10,29	8,981	1,92	1,67	1,249	2,12	1,575	1,264
24	Ordu	0,40	0,36	0,187	0,50	0,49	0,381	0,20	0,16	0,094	0,28	0,222	0,164
25	Sakarya	0,55	0,51	0,132	0,61	0,57	0,241	0,49	0,45	0,328	1,11	1,026	0,304
26	Samsun	0,21	0,16	0,062	0,21	0,19	0,122	0,18	0,17	0,062	0,30	0,289	0,103
27	Şanlıurfa	0,56	0,56	0,283	1,06	1,06	0,519	1,31	1,31	0,583	1,18	1,180	0,307
28	Tekirdağ	6,31	6,20	3,496	4,29	4,20	3,111	1,53	1,43	0,542	1,61	1,536	0,576
29	Trabzon	0,60	0,57	0,165	0,84	0,81	0,383	0,65	0,62	0,241	0,65	0,605	0,196
30	Van	1,67	1,67	0,393	6,66	6,66	0,399	1,17	1,17	0,157	0,65	0,655	0,072

Kaynak: Büyükşehir Belediyelerinin 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılı Faaliyet Raporları ve Sayıştay Denetim Raporlarından elde edilen bilançolardan hesaplanarak oluşturulmuştur.

*Tablolarda sarı renk ile dolgu yapılan kutucuklar ideal değere sahip oranları göstermektedir.

6.Sonuç

Türkiye'de büyükşehir belediyeleri mahalli idareler içinde özgül ağırlığı en fazla olan idarelerdir. Çünkü nüfusun % 77'si büyükşehir belediye sınırları içinde yaşamakta ve bu idarelerin hizmet alanı ülke yüzölçümünün yarısından fazlasını kapsamaktadır. Ayrıca, mahalli idareler içindeki ekonomik büyüklükleri de % 80'dir. Bunun yanı sıra GSYİH içindeki payları 2017 yılı itibarıyla % 4,1'e ulaşmıştır.

6360 Sayılı yasa ile büyükşehir belediyelerinin sorumlulukları artmış, bunun doğal sonucu olarak gelirleri de artmıştır. Ancak gelir artışı sorumluluklarındaki artışın gerisinde kalmıştır. Büyükşehir belediyelerinin gelirleri içinde merkezden aktarılan payların oranı yaklaşık % 80 iken öz gelirlerinin payı yaklaşık %20'dir. Bu da büyükşehirlerin merkeze bağımlılıklarını arttırmaktadır. Hizmet artışının maliyetinin gelirlerdeki artışla sağlanamaması, büyükşehirlerin borçlanmasına yol açmaktadır. Alınan borçlar kaynağına göre iç ve dış borçlardan, vadelerine göre de kısa ve uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır. Artan borçlanma beraberinde faiz giderlerine de yol açmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin bütçe içindeki faiz harcamalarının payı sürekli artmakta olup bu pay 2017 yılında % 3,2 olarak gerçekleşmiştir. Borçlanma, vade yapısı ve dövizdeki dalgalanmadan kaynaklanan riskleri taşımaktadır. Bu da borç ödeme gücü ve bütçe sürdürülebilirliğini yakından etkilemektedir. Bu etkilerin ölçülebilmesi için özel sektör kuruluşları tarafından etkili bir şekilde kullanılan mali analiz tekniklerinin büyükşehir belediyeleri tarafından da kullanılması ve buna göre ekonomik kararların verilmesi önemlidir. Bu amaçla çalışmada büyükşehir belediyelerinin mali durum tablosu olan bilançoları dört yıllık bir dönemi kapsayan dinamik bir oran analiz yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre mali yapısı en güçlü büyükşehir belediyesinin Diyarbakır

olduğu, en zayıf belediyelerin ise Adana, Malatya ve Samsun büyükşehir belediyeleri olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile tüm yerel yönetim birimlerinde çeşitli mali analiz teknikleri kullanılarak mali ve ekonomik durumun değerlendirilebileceği ve finansal bilgi kullanıcıların kararlarında bu analiz sonuçlarına göre hareket etmelerinin daha faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- 195 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- 1982 Anayasası.
- 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılları Büyükşehir Belediyelerine ait Sayıştay Denetim Raporları. Erişim Adresi: <https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&ContentID=1738,1899,12123,12364>
- 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılları Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları
- 2014, 2015, 2016 ve 2017 yılları Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun.
- 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.
- 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). *Finansal Tablolarda Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, U. ve Agun, B.H. (2018). Türkiye’de Belediyelerin Mali Sürdürülebilirliği: Birincil Denge Yaklaşımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 207-222.
- Akgüç, Öztin (2017). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Alper, A. Ve Biçer, E. B. (2018). Kamu Hastanelerinde Finansal Performansın Oran Analizi İle Ölçülmesi: Bir Kamu Hastanesi Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 337-357.
- Anjum, S. (2010). An Overview Of Financial Ratios From 1900’S Till Present. *International Journal Of Research In Commerce & Management*, 1(8), 126-131.
- Atalay, A. (2018). Dış Kaynaklı Kredilerin Belediyelerin Finansal Sürdürülebilirliğine Katkısının Araştırılması. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). İller Bankası, Ankara.
- Berkdemir, S. ve Altun, N. (2018). Sigorta Sektöründe Oran Analizi ve Puanlama Yöntemi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 7(1), 70-91.
- Çabuk, Adem ve Lazol, İbrahim (2018). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çapar, S. ve Demir, R. (2017). Türkiye’de Büyükşehir Yapılanması ve 6360 Sayılı Kanuna Uygulayıcıların Bakışı. *Türk İdare Dergisi*, 484, 39-90.
- Çiçek, Ş. E., Dikmen, S. Ve Arslan, P. (2015). Türkiye’de Belediyelerin Performansının Harcama Yapıları Açısından Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11 (24), 59-74.
- Dağ, M., Kızılkaya, O. ve Kızılkaya, F. (2018). Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Bütçe Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Uygulama. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 55,(635), 65-72.
- Demir, V. ve Çelik, İ. (2015). Türk İhracatçılarının Mali Tablo Analizleri: Kriz Sonrası Döneme İlişkin Sektörel Karşılaştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 46, 53-80.

- Durgun, A. (2018). 6360 Sayılı Kanun Kapsamında Büyükşehir Belediyelerinin Mali Açından Analizi: Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ersöz, M. (2017). Kamu Kurumlarında Mali Tablo Analiz Yöntemlerinin Uygulanabilirliği. *Sayıştay Dergisi*, 105, 1-40.
- Gölçek, G. A. (2016). Yerel Yönetimlerde Borçlanma. *TBB İller ve Belediyeler Dergisi*, 814, 62-68.
- Görmez, A. H. ve Kızıltaş Uzunali, E. (2019). Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapıları ve Bütçe Sürdürülebilirliği: Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1304-1315.
- Gündüz, İ. O. ve Yakar, S. (2013). Yerel Yönetim İflası Ve Türkiye Değerlendirmesi i. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 145-164.
- Güngör, H. (2012). Yeni Büyükşehir Yönetimi ve Geçiş Nedenleri. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 774-775, 19-31.
- Güngör, S. (2011).Yerel Yönetimlerin Borçlanmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 24, 1-16.
- Hastürk, E. Y., (2014).Antropometrik Verilerde Altın Oran, *Mesleki Bilimler Dergisi*, 3 (2), 173 – 177.
- Horrigan, C.O. (1968). A ShortHistory of Financial Ratio Analysis. *The Accounting Review*, April, 284-294.
- İllerin Yüzölçümleri. Bilgi Ufku (2019). Erişim Adresi: <http://www.bilgiufku.com/illerin-yuzolcumleri-illerin-buyuklukleri.html>
- İpek, S. ve Engin, R. (2016). Belediye Gelirleri İçinde Harcamalara Katılma Paylarının Yeri ve Önemi: Çanakkale Belediyesi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 467- 481.
- Kablan, A. (2016). Financial Statement Analysis in Municipalitiesand an Application. *International Journal of ResearchIn Business andSocialScience*, 2(3), 75-86.
- Kaygısız Ertuğ, Z. Ve Girginer, N. (2015). Bütünleşik VZA ve GİA Yöntemleriyle Büyükşehir Belediyelerinin Mali Etkinlik Analizi: Türkiye Örneği. *International Journal of EconomicandAdministrativeStudies*, 8(15), 411-428.
- Kluza, K. (2017). Risk assessment of the local government sector based on the ratio analysis and the DEA method. Evidence from Poland. *Eurasian Econ Rev*, 7, 329–351.
- Kurum Bazında Mahalli İdareler Bütçe Giderleri (2019) Erişim Adresi: <https://www.muhasibat.gov.tr/content/duyuru/kurum-bazinda-mahalli-idareler-butce-giderleri/173414,180674,187684190863>
- Laitinen, E.K.(2018). Financial Reporting: Long-Term Change of Financial Ratios. *American Journal of Industrial and Business Management*, 8, 1893-1927.
- Mahalli idareler mali verileri (2019) Erişim Adresi: <http://www.bumko.gov.tr/TR,187/mahalli-idareler.html>
- Mali Analiz Raporu (2019). Erişim Adresi: <https://www.muhasibat.gov.tr/portal/file-attachment?id=MUH-155745&title=2016-yili-mali-analiz-raporu-s,79>
- McDonald III, B. D. (2017). Measuring the Fiscal Health of Municipalities. *Working Paper WP17BM*, 1-21.
- Öğünç, H. (2018). Gıda ve Tekstil Sektörlerinin Karşılaştırmalı Finansal Analizi (2014-2016 Dönemi). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 53-70.

- Ökmen, M. ve Koç, N. (2015). Türkiye’de Belediye Gelirleri İçinde Borçlanma ve Borçların Azaltılması İçin Öneriler. *Yönetim ve Ekonomi*, 22(2), 551-565.
- Rivenbark, W.C. and Roenigk, D.C. (2011). Implementation Of Financial Condition Analysis In Local Government. *PAQ Summer*, 241-268.
- Sivrekli, E. (2015). Türkiye’de Merkezi Yönetim İle Belediyeler Arasındaki Mali İlişki: Şanlıurfa Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 46, 21-42.
- Sonğur, C., Kar, A., Top, M., Gazi, A. ve Babacan, A. (2016). Türkiye Kamu Hastane Birlikleri Hastanelerinin Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi: Finansal Tablo Analizleri. *Sayıştay Dergisi*, 100, 1-26.
- Tekin, Ö. F. (2018). Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi ve 6360 Sayılı Yasanın Getirdiği Değişim: Konya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 84-105.
- TÜİK temel İstatistikler. (2019). Erişim Adresi http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temel_ist
- TÜİK temel İstatistikler. (2019). Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Türk Dil Kurumu. (2019) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=243707
- Türkçe Sözlük. (2019). Erişim Adresi <https://www.google.com/türkçe+sözlük&oq=Türkçe&aqs=chrome3.69i57j0l5.4841j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-#dobs=büyükşehir>
- Uğur, A. (2009). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yerel Yönetimlerin Borçlanma Ve Mali Disiplin Sorunu. *Türk İdare Dergisi*, 465, 177-200.
- Yılmaz, H.H. (2013). *Türkiye’de Belediyelerin Mali Yapıları ve Mali Farklılaşma*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayınları.

COMPARISON WITH THE RATIO ANALYSIS METHOD THE FINANCIAL STRUCTURES AND BUDGET SUSTAINABILITY OF THE METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN TURKEY

Extended Abstract

Aims: The objective of this study is to conduct comparative analysis of the financial structure and budget sustainability of the metropolitan municipalities by applying the financial statement ratio analysis techniques that are used effectively in private sector organizations and direct the decisions of financial information users to the financial statements of the metropolitan municipalities in Turkey. Also, with the use of these analysis techniques, it is aimed to contribute to the aim of Effective, Efficient and Economical Use of Public Resources as stated in the Law No 5018 on Public Financial Management and Control, with the dissemination of its use in all public institutions, especially in local public institutions. In this study, it is also aimed to draw more attention in terms of both literature and bureaucracy and politicians to the fact that Private Sector Financial Structure and Budget Sustainability analyzes can also be used by public institutions, and to contribute to the development of studies in this field.

Method(s): In this study, firstly, a short description is given about Metropolitan municipal works in Turkey and after, giving general information about ratio analysis techniques and balance sheet, the financial statements ratio analysis of the Metropolitan Municipalities in Turkey is conducted in comparison with each other, and an overall assessment is made about the sustainability of the budget. Current ratio of liquidity ratios showing short-term solvency, and financial leverage ratio from financial structure rates, showing the long-term solvency as well as acid test rate and cash ratio are applied to the data obtained from the Financial Statements of the Metropolitan Municipalities in Turkey and financial structure and budget sustainability are examined.

In the analysis, the data obtained from the balance sheet of the metropolitan municipalities in Turkey belonging to the period of 2014-2017, State Audit Court's reports and official data obtained from the annual reports of the relevant municipalities were used. The reason why the analysis was started in 2014 is that the effectiveness of the Law No. 6360 with the Local Administrations elections held in 2014, and the expansion of the jurisdictions of the metropolitan municipalities to the territorial boundaries of the provinces.

In this study, instead of a single financial period, four periods were selected and a trend analysis was performed with ratio analysis. Thus, the development of the ratios obtained in the implementation process of Law No. 6360 has been tried to be put forward.

Findings: When the current ratios of metropolitan municipalities are examined, Denizli, Muğla and Ankara were found to have ideal proportions and as of 2014, the current ratio has been observed to decrease in all provinces. This situation can be explained by the fact that the cost increase in the metropolitan municipalities cannot be covered with the income increase with the Law no.6360.

When the acid test rates of the metropolitan municipalities are examined, the ideal ratio was reached in Denizli, Ankara, Hatay, Muğla, Diyarbakır, Tekirdağ, Mersin and Mardin. Relative to the number of provinces with current rates, the increase in the number of provinces with this ratio is positive. Because, the acid test rate, is more meaningful than the current ratio, as it shows the solvency power without being dependent on inventories. The fact that this ratio is better than the current ratio shows that the stocks of municipalities are insufficient. This is a reliable data. The municipalities do not have a situation that requires holding stock in their hands like commercial organizations.

Metropolitan municipalities with ideal cash rates are Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Gaziantep, İzmir, Kocaeli, Mardin, Mersin, Muğla, Şanlıurfa and Tekirdağ. The measures that should be taken urgently in order to ensure that the provinces that do not have the ideal cash ratio will not

experience a debt crisis, the asset structure of these provinces should be examined in more detail, the maturity of the receivables should be shortened and if this is not possible, the extension and restructuring of the maturity of the debts. (54)

The financial leverage ratio is ideal for all metropolitan municipalities except Erzurum and Adana. This situation shows that municipalities have no negative characteristics regarding long-term solvency and asset ownership.

As a result, it was found that within 30 metropolitan in Turkey, only the Diyarbakır Metropolitan Municipality has the ideal rates in all periods, and Aydın, Denizli and Muğla Metropolitan Municipalities have achieved the ideal ratio values in three of four periods, and other metropolitan municipalities' financial conditions and solvencies are deficient. When evaluating in general terms, it is seen that the financial status and budget sustainability of the metropolitan municipalities in our country is weak, and the rates found in the analysis for the period after 2014 as of the effectiveness of the Law no. 6360, fall away from the ideal ratio.

Conclusion: With the Law No. 6360, the responsibilities of metropolitan municipalities increased, and as a result of this, revenues have also increased. However, revenue growth lagged behind the increase in responsibilities. The fact that the service increase cost, cannot be covered by the increase in revenues, leads to the borrowing of metropolitans. Liabilities are composed of domestic and foreign debts according to their sources, and as short and long term debts according to their maturities. Increase of liabilities leads also to interest expenses. The share of the interest expenditures of the metropolitan municipalities in the budget has been increasing and this share has been realized as 3.2 % in 2017. Borrowing bears the risks arising from the maturity structure and the currency fluctuation. This affects the solvency and budget sustainability closely. In order to measure these affects the use by the metropolitan municipalities of the financial analysis techniques which are used effectively by private sector organizations and making economic decisions accordingly are important. In this study, it was concluded that the economic and financial situation can be assessed in all local government units in Turkey, by using various techniques of financial analysis, and that it will be more beneficial to act according to the results of this analysis in their decisions of the financial information users.

